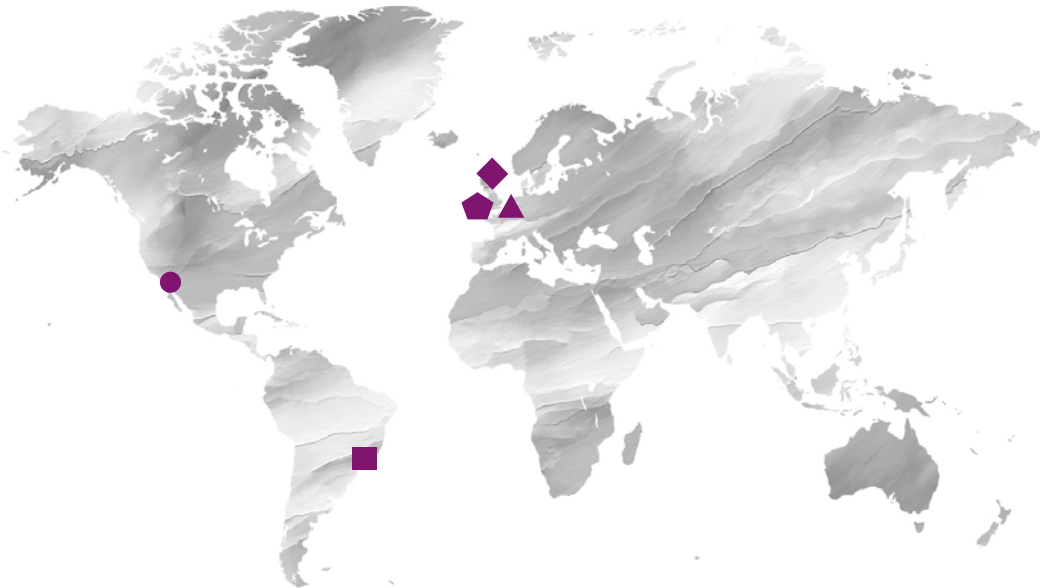

ZAUJÍMAVOSTI ZO SVETOVÝCH KNIŽNÍC

Rubriku pripravila PhDr. Renáta Šmidová (projekt@svkpo.gov.sk)
zo Štátnej vedeckej knižnice v Prešove.

● SVETLÁ, KAMERA, KNIŽNICA – MOTION PICTURE ACADEMY ARCHIVES

Akadémia filmových umení a vied (Academy of Motion Picture Arts and Sciences) je známa predovšetkým každoročným odovzdávaním cien Oscarov. Úspešný priebeh slávnostného večera pomáha pripravovať aj tím odborných knihovníkov a archivárov z knižnice *Margaret Herrick Library*, ktorá je súčasťou Akadémie. Knižnica je pomenovaná po priekopníckej knihovničke, ktorá dve desaťročia pôsobila ako výkonná riaditeľka organizácie, a obsahuje milióny archívnych položiek – od kníh a scenárov až po fotografie a plagáty.

Knižnica je (zvyčajne) otvorená pre verejnosť, ale ak je vo výnimočných prípadoch zatvorená (ako napríklad počas pandémie COVID-19), zamestnanci poskytujú rešeršné a referenčné služby prostredníctvom e-mailu. Mnohí z návštevníkov knižnice sú práve odborníci z kinematografických štúdií a filmoví zamestnanci spolupracujúci s filmovými tvorcami, ktorí sa venujú výskumu pripravovaných projektov. (Napríklad, ak niekto nakrúca

film o Hitchcockovi, môže sa inšpirovať materiálmi priamo z knižnice.) I napriek tomu, že zamestnanci knižnice nie sú počas slávnostného ceremoniálu udeľovania Oscarov priamo na javisku, zohrávajú dôležitú úlohu na príprave tejto významnej filmovej udalosti v zákulisí. Referenční knihovníci vyhľadávajú historické zaujímavosti, ktoré môžu diváci počuť pri preberaní cien či vyhlasovaní víťazov, a archivári fotografií poskytujú snímky na spomienkovú časť *In Memoriam*. Pre samotných filmových fanúšikov sú archívy knižnice pokladom. Prostredníctvom fotografií z natáčania – hlavne mimo kamier – môžu nahliadnuť do tajov a čarovného sveta filmu.

V súčasnosti má knižnica takmer 70 zamestnancov. K ich činnostiam (obzvlášť odborných knihovníkov a archivárov) patrí okrem už spomenutých služieb aj uchovanie histórie filmovej tvorby pre ďalšie generácie, ale aj šírenie dejín filmu a zdôraznenie významu a prínosu kinematografie.

Zdroj:

<http://www.ilovelibraries.org/article/lights-camera-library-behind-scenes-motion-picture-academy-archives>

■ ZAUJÍMAVÁ HISTÓRIA NÁRODNEJ KNIŽNICE V RIO DE JANEIRO

Biblioteca Nacional do Brasil v Rio de Janeiro je najväčšia knižnica v Latinskej Amerike.

História knižnice a jej existencia je úzko spätá s prírodnou katastrofou, ale aj s inváziou napoleonských vojsk.

1. novembra 1755 mohutné zemetrasenie zničilo takmer celé mesto Lisabon, hlavné mesto Portugalského kráľovstva. Počas otrasov zahynulo okolo desaťtisíc ľudí, nespočetné množstvo budov sa zmenilo na trosky, pričom zničená bola aj *Kráľovská knižnica* vo vnútri zdevastovaného kráľovského paláca, v tom čase považovaná za jednu z najlepších a najdôležitejších v Európe. Krátko po zemetrasení portugalský kráľ Jozef I. zorganizoval výstavbu novej *Kráľovskej knižnice* a v priebehu polstoročia sa zbierka rozrástla o mnoho cenných kníh a grafičiek. Hrozba ďalších zemetrasení viedla k úvahám o presune celej zbierky do portugalskej kolónie v Brazílii a napokon napoleonské vojny dali kráľovskej zbierke posledný impulz smerom k Novému svetu. Po vtrhnutí francúzskych vojsk do Portugalska v roku 1807 sa vtedajší portugalský vládca princ Ján Braganzský rozhodol utiecť aj s ostatnými členmi kráľovskej rodiny do Brazílie. Zhromaždenú zbierku z kráľovskej knižnice nechal naložiť na portugalskú flotilu a priviezť do Brazílie v niekoľkých várkach. Spočiatku boli knihy uložené v nemocnici *Hospital da Ordem Terceira do Carmo*, ale budova neposkytovala dostatočnú ochranu cenných predmetov. Princ regent rozhodol, že postaví novú knižnicu, a tak sa začalo s výstavbou brazílskej národnej knižnice. 29. októbra 1810 založil princ Ján na brazílskej pôde novú *Kráľovskú knižnicu*, z ktorej sa neskôr stala *Brazílska národná knižnica*. V čase svojho vzniku obsahovala viac ako 60 000 kníh, rukopisov, inkunábul, rytín, máp, mincí, medailí a iných predmetov.

Knižnica sa postupne rozrastala prostredníctvom nákupov, darov a povinných kópií tlačených materiálov z Portugalska, preto bolo potrebné postaviť vyhovujúcejšiu budovu. Základný kameň súčasnej budovy bol položený 15. augusta 1905 a slávnostné otvorenie knižnice sa uskutočnilo 29. októbra 1910. Vybudovanie *Národnej knižnice v Brazílii* viedlo k novému spôsobu spravovania knižníc. V roku 1911 Manuel Cicero Peregrino da Silva spustil národný súborný katalóg brazílskych knižníc s cieľom objektívne kategorizovať jednotlivé položky. Založil prvý kurz knižničnej vedy v Južnej Amerike.

V súčasnosti je v zbierke *Biblioteca Nacional do Brasil* okolo desať miliónov položiek a UNESCO ju považuje za jednu z hlavných národných knižníc na celom svete. Od oficiálneho dekrétu z roku 1907 brazílski vydavatelia povinne zasielajú do knižnice jednu kópiu z každého vydaného titulu, a tak je zabezpečený stály rast zbierky.

Zdroj:

<https://www.bn.gov.br/en/about-bn/competence-and-activities>

<https://www.bn.gov.br/en/about-bn/locations>

<https://www.bn.gov.br/en/about-bn>

<https://www.bn.gov.br/sobre-bn/historico>

<https://www.atlasobscura.com/places/biblioteca-nacional-do-brasil>

<https://theculturetrip.com/south-america/brazil/articles/10-reasons-to-visit-the-national-library-of-brazil-in-rio-de-janeiro/>

https://en.wikipedia.org/wiki/National_Library_of_Brazil

<https://www.scielo.br/j/ea/a/jbm7KYtJrdR-VW8WQDhjQ57C/?lang=pt>

<https://www.itinari.com/national-library-in-rio-the-largest-library-in-latin-america-iad9>

▲ KNIŽNICE VYPLIENENÉ NACISTAMI

Počas druhej svetovej vojny nacistické vojská okupujúce Belgicko od augusta 1940 – do februára 1943 vyplienili okolo 150 knižníc a ukradli takmer 300 000 kníh. Za krádeže bola zodpovedná špeciálna nemecká jednotka „Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg“ (ERR), ktorú v roku 1940 založil Alfred Rosenberg, vedúci ideologických programov nacistickej strany, s cieľom ukoristiť židovské a slobodomurárske písomnosti na vlastný výskum a propagandu, a tak zabrániť šíreniu publikácií medzi nacistickými nepriateľmi.

Židovské organizácie *Conference on Jewish Material Claims Against Germany* a *World Jewish Restitution Organization* vytvorili projekt *Documenting Nazi Library Plunder in Occupied Belgium and Limited Postwar Retrieval* (*Dokumentácia plienenia nacistickej knižnice v okupovanom Belgicku a limitované povojnové získavanie*), aby upozornili na túto menej známu kapitolu dejín holokaustu. Jeho prvá časť *Library Seizures in Belgium by the Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg (ERR) s prílohou Victimized Owners, Quantities of Loot, and Book Shipments to the Reich, 1940 – 1944* bola spustená v októbri 2020 a upravená v júli 2021.

Návštevníci si môžu pozrieť digitalizované zoznamy, grafy a registre s podrobnosťami o ukradnutých textoch. Výsledky výskumu a projektu tak môžu slúžiť ako zdroj spomienok pre preživších holokaustu a ich rodiny i belgicko-židovskú komunitu, ale aj ako poznatky pre vedcov z celého sveta.

Súčasný projekt sa skladá z dvoch častí. Zatiaľ čo prvá časť projektu poskytuje verejnosti uchované záznamy o činnosti špeciálnej nemeckej jednotky v Belgicku a o konfiškácii kníh z inštitucionálnych aj osobných knižníc, druhá časť je zameraná na postupné a plánované znovunadobudnutie odcudzených kníh. Vedci totiž zistili, že niektoré z textov boli „ukradnuté dvakrát“ – najprv sa ich zmocnili nemecké vojská a potom po skončení vojny zas sovietski vojaci. V posledných 30. rokoch boli niektoré z publikácií vrátené do Belgicka, ale tisíce textov údajne zostalo v Rusku. Počas druhej svetovej vojny nacisti ukradli alebo zničili aj nespočetné množstvo umeleckých diel, rukopisov a artefaktov. Úsilie o reštitúciu umenia vydrancovaného nacistami stále pokračuje. Vedci počas výskumu identifikovali 136 zo 150 „pracovných projektov“ o konfiškácii knižníc, ktoré uskutočnila špeciálna jednotka ERR. Rabovacie horúčky postihli 113 jednotlivcov, resp. rodín a 32 inštitúcií. Okrem židov a slobodomurárov boli obeťami aj socialisti, komunisti, liberálni profesori, politické elity a frankofilské inštitúcie ako jezuiti. Tím vedcov v minulosti publikoval výsledky z predchádzajúcich výskumov o francúzskych knižniciach a v súčasnosti sa usiluje zdokumentovať aj drancovanie holandských knižníc jednotkami ERR.

Je potrebné dodať, že nemecká špeciálna jednotka ERR zhromaždila státisíce kníh z celej Európy, zhabala zväzky textov zo židovských inštitúcií v Paríži, pátrala po publikáciách, ktoré sa obyvatelia Amsterdamu snažili pred Nemcami skryť a konfiškovali aj knihy, ktoré po sebe zanechali židia utekajúci pred nacistami. Rosenberg dúfal, že tieto ukoristené predmety umiestni do budovy „Hohe Schule“, teda do plánovaného vzdelávacieho a výskumného centra v Bavorsku, ktoré malo vtedy obsahovať 500 000 zväzkov a auditórium. Podľa projektu ERR ďalší nacistickí vodcovia pripravili dopĺňujúcu zložku k programu – univerzitnú a ideovo orientovanú inštitúciu a výskumné centrum zaoberajúce sa „židovskou otázkou“ vo Frankfurte.

Zdroj:

<https://www.smithsonianmag.com/smart-news/online-project-documents-libraries-looted-nazis-180976486/>

https://www.errproject.org/looted_libraries_be.php

◆ KNIŽNICA Hnutia robotníckej triedy v Manchestri

Knižnica *hnutia robotníckej triedy* (*The Working Class Movement Library*) v Británii začala svoju činnosť v 50. rokoch minulého storočia ako vlastná zbierka Edmunda a Ruth Frowovcov. Zakladatelia boli hrdí na to, že ich láska ku knihám vytvorila jedinečný a hodnotný zdroj poznania pre ľudí, ktorí sa chcú dozvedieť viac o živote a politickom presvedčení pracujúcich ľudí.

Zbierka v podobe rôznych artefaktov zachytáva príbehy britských robotníckych tried od najskorších dní industrializácie až po súčasnosť, viac ako 200-ročnú históriu organizovania a vedenia kampaní mužmi a ženami, ale i skutočné životné príbehy rodín, a tak poskytuje zaujímavý pohľad na každodenný život pracujúcich ľudí, ich myšlienky, nádeje, obavy a úlohy, ktoré zohrávali dôležitú rolu pri významných udalostiach tej doby.

V knižnici sa nachádzajú informácie o životoch ľudí, ktorí pracovali ako výrobcovia hodvábu, kefári, krajčíri, kotlári, ale aj o odborových robotníckych organizáciách v Británii, v ktorých sa ľudia spojili, aby zlepšili svoje pracovné podmienky. Väčšina informácií o politike, kampaniach, štrajkoch, protestoch, kreativite a kultúre či o dôležitých ľuďoch, ktorí viedli aktivistický život, a medzinárodných udalostiach, ako napríklad španielska občianska vojna a írsky historik, je obsiahnutá v knihách, brožúrach alebo letákoch. Ďalšie príbehy rozprávajú fotografie, transparenty a magnetofónové nahrávky. Najstaršie položky pochádzajú zo 60. rokov 18. storočia. V zbierke sa taktiež nachádzajú niektoré z prvých dokumentov odborových zväzov z 20. rokov 19. storočia, zaujímavé informácie o sufražetskách, artefakty o masakri v Peterloo z roku 1819, správy o živote v prvej línii španielskej občianskej vojny, životné príbehy obchodníkov snažiacich sa prežiť, ako aj archív Jima Allena, scenáristu z Manchestru, ktorý pracoval na seriáli *Coronation Street* a spolupracoval s filmovým režisérom Kenom Loachom.

V roku 1971 sa knižnica stala charitatívnou spoločnosťou. Frowsov dom však kapacitne rozsiahlej zbierke v 80. rokoch 20. storočia nevyhovoval, bol takmer „na prasknutie“, a preto sa nádherná knižnica v roku 1987 presťahovala do viktoriánskej budovy *Jubilee House on Salford Crescent*. Knižnica sa v súčasnosti nachádza iba 15 minút chôdze od centra Manchestru. Jej zbierka sa však i naďalej rozrastá o fascinujúce dary od agitátorov, aktivistických skupín a odborových zväzov.

Zdroj:

<https://www.independentlibraries.co.uk/working-class-movement-library>
<https://www.wcml.org.uk/about-us/about-wcml/>

◆ PRVÁ BEZPLATNÁ VEREJNÁ VÝPOŽIČNÁ KNIŽNICA V ŠKÓTSKU

Knižnica a škola v Innerpeffray v Škótsku bola založená v roku 1680 lordom Davidom Drummondom z Madertie ako prvá bezplatná verejná knižnica v Škótsku, ktorá ponúkala zadarmo knihy bežným ľuďom. V tom čase to bol neobvyklý čin, pretože David Drummond nielenže sprístupnil svoju zbierku kníh miestnym ľuďom bezplatne, ale aj vytvoril fond na jej údržbu. Želal si, aby knižnica i škola priniesli komunite úžitok, a tak zanechal dedičstvo 5 000 škótskych Merkov (strieborných mincí) na jej fungovanie a zodpovednosť za ňu prenechal svojim nástupcom. V roku 1739 zdedil Robert Hay Drummond panstvo Innerpeffray, ako aj zodpovednosť za knižnicu i školu. Keďže s panstvom získal i potrebné finančné prostriedky, tak poveril architekta Charlesa Freebairna, aby navrhol a postavil novú knižnicu, ktorej budova bola otvorená v roku 1742. Ľudia z miestnej komunity ju používali až do roku 1968. *Škola Innerpeffray* bola založená v rovnakom čase ako knižnica a fungovala do roku 1947.

Knižnica obsahuje knihy nielen zo 16. storočia, ale aj zo súčasnosti, najstaršia kniha pochádza z roku 1503. Zbierka knižnice pozostáva z rozmanitých kníh o čarodejníctve, zvieratách, poľnohospodárstve, medicíne a európskych dejinách, ale nachádza sa v nej i atlas zo 17. storočia. Na základe druhovej a žánrovej rozmanitosti najstarších kníh (okolo 400 zväzkov z pôvodnej zbierky) môžeme prvého majiteľa knižnice charakterizovať ako človeka s rôznymi záujmami, venujúceho sa histórii, právu, politike, záhradníctvu a činnosti gentlemanov, ku ktorej patrilo tiež poľovníctvo a česť, ale aj náboženské rozjímánie a diskusia. V 18. storočí arcibiskup Robert Hay Drummond doplnil zbierku novými knihami. *Register požičiavateľov* – ručne písaný záznam všetkých miestnych obyvateľov, ktorí si prišli vypožičať knihy, je pravdepodobne najcennejšou knihou knižnice.

V súčasnosti rodiny z celého sveta vyhľadávajú v Registri svojich predkov i s ich rukopisom, ale zároveň si môžu poprezeráť knihy, ktoré si požičali ich predkovia, prečítať vzácne knihy z rozmanitej zbierky a vystopovať tak rodiny, ktoré si našli čas na čítanie v snahe získať vedomosti, vzdelanie alebo zabaviť sa.

Knižnica organizuje po celý rok zaujímavé podujatia, výstavy zo zbierok, hudobné i spoločenské akcie, a to všetko s cieľom získať finančné prostriedky na prevádzkové náklady a špeciálne projekty.

Zdroj:

<https://www.independentlibraries.co.uk/library-of-innerpeffray>
<https://innerpeffraylibrary.co.uk/#&panel1-1>
<https://innerpeffraylibrary.co.uk/>